

Írta: Krasznai Judit

Kit védünk – és kitől?

Egy gyermekpszichiáter szubjektív tapasztalatai és kérdései a gyermekvédelemben – a gyermekvédelemlről

Amikor az embernek gyerekei születnek, soha nem lehet biztos abban, hogy fel is fogja tudni nevetni őket. Erre soha senki nem kap biztosítékot. De azt mindnyájan tudjuk, hogy erre a gyermekotthoni, állami gondozotti nevelésre egyikünk sem szánná a gyermekét. Isten mentsen tőle! De a most állami gondozásban levő gyerekek is gyerekek. Valakinek, valakiknek a gyermekei.

A kislány sápadt volt, közömbös, közönyös. Tizenhat évének minden fáradtsága, az egész világgal szembeni ellenállása benne volt lassú elfordulásában. Csak szép barna szeme villant meg élénken és hirtelen, némi reményt csillantva meg mégis, hogy fogja és érti a hívást, és talán meg is érti majd, hogy miért lenne jó szóba állnia velem. „Nem kell nekem segítség, megoldom én magam is a problémáimat” – vágja hozzám keményen és elutasítóan. Hány réteg burkot kellene lehántani róla, hány réteget építettek rá az intézeti évek, a nevelőszülők, a lányával szexuálisan visszaélő apa? Hány kisgyerekkori, egyedül átsírt éjszaka, hány hiába elhangzott segítségkérő mondat, hány feldolgozatlan és feldolgozhatatlan élmény, a gyöttrő egyedüllét és a döbbenet hány kemény órája állhat mögötte? Tudunk-e rajta segíteni? Át lehet és át kell-e vele élni újra a kín, a megaláztatás, a szeretet és a gyötrellem, a fájdalom és a kétségbeesés a szeretet iránti vágy és a szeretet elvesztésétől való félelem ambivalens érzéseit? Meg tudja-e fogalmazni, fel tudja-e dolgozni valaha is? Tovább tud-e mindezen lépni, élni fogja-e valaha is a „normális” életet? Az évek sora alatti számtalan kihallgatás, jegyzőkönyvbe vétel, a 7 év utáni bírósági ítélet -a tárgyaláson újra vallomást kellett tennie – mindehhez nem járul hozzá.

A nevelők idegesek. Tünde éjszaka felkel és mos, énekel néha, reggel viszont alszik, és nem megy iskolába, látványosan veszi semmibe az utasításokat és szabályokat, látványosan nem érdeklik a felnőttek reakciói. Ha mégis elmegy az iskolába, villámgyorsan megérti és megjegyzi a tanulnivalókat, de nem érdekli őt az egész. A bírósági tárgyalás után különösen nem. Magát vádolja az apjára kirótt 7 évi fegyházbüntetésért, de erről nem hajlandó beszélni senkivel. Ha valami mégis érdekli, az az éneklés – ennek érdekében egy-két bizonytalan lépést is megtesz, elmegy egy énektanárhoz, egy felvételre, egy tanfolyam első órájára –, a másodikra már nem megy. „Hát persze, tudtuk”- mondják a nevelők, hiszen ők is fáradtak, tanácstalanok, segítségre, szakmai segítségre, pszichológiai, pedagógiai konkrét ismeretekre – sajnos, ezek sokszor nincsenek meg! –, támaszra, rendszeres „csoportozásra” (pl. önismereti csoport) lenne szükségük. Talán akkor kevesebb lenne az olyan megjegyzés, amely sajnos nem túl ritkán hangzik el a gyermekvédelmi intézményekben: „a lányból úgyis k... lesz, a fiúból börtöntöltelék” – mondja a nevelő érdeklődésemre, hogy hogy van a két nappal ezelőtt bekerült 12-14 éves testvérpár. Igaza lesz? Sajnos erre minden esély megvan. Megmentjük a gyerekeket valamitől, valakiktől, a saját családjuktól ez esetben, nyilván jogosan, és rárajuk őket egy vágányra, amely majdnem biztosan vezet az előbbi „célokhoz.” A gyermekvédelem nyilván nem ezt akarja. Mégis, mondhatjuk, hogy a nevelő

realista. „Csak” realista. És ez is igaz. De sajnós az is, hogy hiába mondja ezt pl. nekem, a gyerekektől 5 méterre, hallótávolságon kívül, a gyerekek felé ezt az álláspontot, ezt az „elvárást” közvetíti, ha szavakkal nem is (ez sincs kizárva!), de a metakommunikáció minden lehetséges eszközével. A gyerekek úgy kerülnek az intézetbe, hivatalosan és eufemisztikusan az „otthonba”, hogy nem ülnek le velük, nem kérdezik meg őket, honnan jöttetek, mi a problémátok, mit szerettetek eddig, kit szerettetek, mi nem volt jó nektek, mit szeretnétek -jó esetben megmutatják a szekrényüket és az ágyukat, és még jobb esetben nem gyűlölködő szobatársak fogadják őket. Azért az igazság az, hogy ezekre a mélyebb beszélgetésekre egy-egy jó nevelő esetében előbb vagy utóbb sor kerül, kerülhet, abszolút a nevelő egyéni indíttatásából, érdeklődéséből, elhivatottságától függően – nagyon esetlegesen, nagyon rendszertelenül. A bekerülő gyerekek fogadásához egyértelmű szakmai standardok lennének szükségesek. Végiggondolta-e valaha is valaki, hogy mit érezhet a saját családjá és gyakran a GYIVI intézményei és emberei által polytraumatizált gyerek „végleges” helyére kerülve, ahol esetleg két emberi szót nem kap? Bocsánat, biztosan kap azt is. De ennek a gyereknek, minden gyereknek csak és kizárólag emberi, nagyon odaforduló, nagyon egyéni szavakra, törődésre lenne szüksége. Ehelyett és ezek nélkül bedobják őt a minden erőfeszítés ellenére is farkastörvények alapján működő kis közösségbe, csoportba, szobába – és ez a közösség kiveti magából azt a gyereket, aki még (!) kötődik pl. az anyjához, a testvéreihez, akit esetleg látogatnak, aki érdeklődik a világ dolgai – esetleg az iskola – iránt, akinek nem egyetlen témája a „dugás” – ahogy a nevelő mondja: „hiszen ezeket semmi más nem érdekli”. Mit teszünk azért, hogy ez ne így legyen? Milyen szabadidős elfoglaltságokat adunk a gyerekeknek, a családban is igen nehéz kamasz-időszakban van-e a gyerekeknek kihez fordulniuk? Egyáltalán – úgy tekintjük őket, mint a saját gyerekeinket? (Nem érzelmileg gondolom – bár nyilván ez is jó lenne –, hanem, hogy ugyanolyan lénynek tekintjük-e őket, akiknek ugyanúgy – vagy sokkal jobban – szükségük van érzelmi, értelmi támogatásra, eligazításra, támaszra, vagy néha egyszerűen csak információra, emberi szóra, akikre ugyanazok a biológiai – pszichológiai – fizikai törvények érvényesek.) Az intézetben lakó, állami gondoskodásban élő gyerek éppolyan gyerek, mint a nem intézeti (ez meglepő megállapítás?) – ember, aki egyszeri, megismételhetetlen...

Az otthonban dolgozó gyermekpszichiáternek vajon miért nem lehet annyi kompetenciája, hogy ha úgy látja, hogy pl. Tündének gyógyszerre van szüksége (gyógyszeres támogatásra reaktív depressziójának leküzdéséhez, és emellett sok- sok egyéni foglalkozásra), rendelhessen gyógyszert akkor is, ha esetleg ezzel valamelyik nevelő nem ért egyet? Hiszen – szerintem – azért dolgoznak különböző szakmájú, képesítésű emberek az otthonban, hogy mindenki azt csinálja (a gyerekek érdekében!), amihez ért. Azt viszont lehetőség szerint a legjobban. És miért nincs annyi kompetenciája, hogy amikor úgy látja, hogy a gyerekek a gyógyszer sem elég (és egyéb foglalkozás is az intézeti körülmények között megoldhatatlannak látszik), kórházi beutalót szerezzen számára? A gyermekpszichiátriai osztályra, ahol a gyermeket ismerik, és szívesen várják, és külön, előrehozott (protekción) időpontot adnak számára a több hónapos előjegyzéssel dolgozó osztályon, hogy minél hamarabb segítsenek. A kórházi kivizsgálás és kezelés szükségességét egyébként az intézet vezetősége, és a gyerekekkel minden nap foglalkozó nevelők is elismerik, de senki nem ad annyi bizalmat a gyermekpszichiáternek, hogy egy előzetes telefonbeszélgetést ebben az ügyben lefolytathasson. Vajon miért dolgozik akkor az otthonban, és miért pszichiáternek alkalmazták?

A három és fél érés Jancsi fekete szemű, fekete hajú, édes, okos – legszívesebben hónom alá csapnám, és hazavinném. Ahányszor meglát, megkérdezi: Veled mehetek?

Elviszel?” És bár igazi probléma nincs velem (még nincs!), nincs szívem nemet mondani neki – elviszem játszani (legszívesebben ezt tenném az összes ovissal is). Nem megyek vissza – mondja félórás, sajnós igen szűkre szabott foglalkozásunk végén. Mikor akarsz visszamenni? – teszem fel a talán nem túl jó kérdést. Soha – mondja Jancsi, majd szépen, szelíden visszamegy. Jancsit most kellene – talán ez az utolsó ideálisnak mondható pillanat – nevelőszülőkhöz vagy még inkább örökbe adni. Most, amikor még mindenki kedvence. Születésekor igen ifjú szülei nem törődnek velem, anyja állítólag még születésekor lemondott róla, és pillanatnyilag a Rákóczi téren álldogál, apja egy évvel ezelőtt kétszer meglátogatta. Van egy nagymamája valahol, de nevelni nem akarja, viszont azt sem akarja, hogy a gyereket oláh cigányok neveljék (ilyen nevelőszülők már jelentkeztek volna). Jancsi anyáról álmodik, mesél, és amikor hosszú idő után az apa családjából jelentkezik valaki és meglátogatja, boldogan mondja: „Nekem két anyukám van!” (A másikról, az „igaziról” semmi emléke nincs, de álmaiban létezik.) És folyton emlegeti a nénit, aki persze megint eltűnt. Jancsi 3 és fél éves korának minden buzgalomával próbál segíteni a csoportban, a konyhában, mire az egyik gyermekfelügyelő: „Borzasztó, ez a gyerek mindig segíteni akar!” Vajon jobb lenne, ha hátratett kézzel ülne? Igen, azt hiszem, jobb lenne. (Mármint egyes felnőttek szerint.) Az oviban minden szabályos, szép, tiszta, rendezett. Valóban jó belépni. A gyerekek ülnek a szőnyegen, körben, büntetésben, mert az ebédnél beszéltek. Beszéltek? Vajon ki hallott már olyat, hogy egy óvodás gyerek beszéljen, mozogjon? Az ebédnél, vacsoránál (néha reggelinél) folytatott beszélgetések a mi családjunk legjobb, a gyerekek szerint is legemlékezetesebb pillanatai, percei (néha órái) közé tartoznak. Jancsi és társai kivel, hol tudnak beszélgetni? Vajon néhány év múlva hova lesz Jancsi beszélgető kedve, segítőkészsége, kedvessége, felnőttek iránti bizalma? Visszajár majd az óvoda kertjébe, ijesztgeti a kicsiket, és elrontja a játékaikat, mint most a nagyok? Minden pillanattal kevesebb az esély arra, hogy ez ne így legyen.

Az otthonban együtt vannak az ovisok és az iskolások. Ez jó. Ám az elsős gyerek az oviból úgy kerül át az iskolás csoportba, hogy az iskolakezdéssel együtt elveszti addigi védett és védő csoportját, hirtelen bekerül a nagyok napirendi követelményei közé, ami teljesen más, mint az övé volt eddig, elveszti óvónőit (az őhöz tartozó felnőtteket), nagyobb és ismeretlen gyerekek közé, új szobába, új ágyba kerül. Jó esetben néhányszor visszamegy köszönni, és időnként meg fogják kérdezni tőle: hogy vagy? Csakhogy a kis elsősnek – mint otthon is! – igen fokozott védelemre van szüksége, és főképpen állandóságra, megbízható felnőtt kapcsolatokra. Az óvónő, aki régóta ezekért a gyerekekért él, elmondja, hogy hosszú évek óta küszködik azzal, hogy az elsősök maradhassanak az ovis csoportban. Nem lehet. Miért nem? Nem lehet beilleszteni a délutáni lecke-készítést az óvoda napirendjébe.

Tényleg nem lehet? Elsős gyerekeinket – a mieinket! – elküldjük-e kollégiumba azért, mert délután fél órát tanulniuk kell?

A mi gyerekeinknek legemlékezetesebb iskolai éve az volt, amikor az új alapítványi iskolába kerültek, és együtt voltak a hatosztályos gimnázium elsősei az első elemisekkel (egy épületben, a szüneteket együtt töltve), és ennek minden lehetséges jó oldalát kihasználták, a kicsik felnéztek a nagyokra, a nagyok segítettek és dédelgették őket, nagyon jó barátok voltak, és ez mindenkinek jó volt. Miért ne lehetne ezt az itt önmagától adódó lehetőséget ugyanígy kihasználni?

Ha az egyébként okos, értelmes ötéves nem tudja pl., hogy a mentőautó betegeket szállít – vajon kinek a hibája? És kinek a hibája, hogy a három éven keresztül színvonalas, jó óvodai foglalkoztatásban részesülő hatéveseknek egytől egyig legalább egy év lemaradásuk van? Konkrét ismerethiányaik vannak, de miért? Ugy gondolom, azért mert nem volt és

nincs olyan felnőtt, akihez a három- vagy hatéves odabújhat, akinek az ölébe ülhet (és ha ilyen van is, nem lehet tudni, hogy a felnőtt mikor jelenik meg, vagy mikor tűnik el esetleg véglegesen), akinek a kedvéért érdemes lenne megjegyezni, megtanulni a valószínűleg egyébként elhangzó információkat, tudásanyagot.

Fejlesztő pedagógus nincs az intézetben, pedig a fentiek értelmében igen nagy szükség lenne rá, gyakorlatilag minden óvodásnak és igen sok iskolásnak rendszeres egyéni fejlesztés kellene. Működik az otthonban – jól – egy iskola-előkészítő csoport (minden, következő évben beiskolázandó gyerek számára), két logopédus, két pszichológus, akik nagyon jó munkát végezve sem tudják a 170 gyerek 170-szer 100 egyéni problémáját megoldani, a négy, nagy szakmai felkészültséggel és igen lelkesen, lelkiismeretesen dolgozó családgondozóval együtt sem. (A logopédusok is próbálnak fejlesztő foglalkozásokat tartani, de a legfontosabb egyéni foglalkozásokra nincs idő.) A gyermekotthon igazgatósága a legproblémásabb gyerekekkel (és időnként szülőkkel) egyénileg foglalkozó gyermekpszichiáter munkáját a második évben fölöslegesnek tartotta.

Az a gyerek, aki csecsemőkorától (vagy születésétől) csoportban nő fel, és nincs egy saját kis kuckója, ami csak az övé (persze van saját ágya, fiókja, polca, esetleg még saját játéka is – ami persze ritkán marad meg sajátjának és épnek), akinek nincs saját külön élettere, lehetősége arra, hogy időnként elhúzódjon, egyedül legyen, egyedül vagy kettesben mondjuk egy számára fontos felnőttel, úgy gondolom, az a gyerek óhatatlanul károsodik, valami nagyon fontos marad ki az életéből. Ez a gyerek később sem fogja tudni jól érezni, vagy csak egyszerűen feltalálni magát egyedül, és egyáltalán nem fog tudni szembenézni önmagával. Persze a gyerekek igényei nagyon különbözők, van, akit ez jobban megvisel, van, akit kevésbé. Az 5 éves, szelíd szőke Miki, aki a csoportban alig beszél, de igen nagymértékben igényli a kettesben való elmélyült, csendes játékot, vagy az ugyancsak 5 éves, nagyon szorongó Tamás, aki a szelíd hangra, a csak rá figyelésre igen nagymértékben oldódik, úgy gondolom, kiváló példák arra, hogy egyes gyerekek igen nehezen viselik az állandó csoporthelyzetet. De azt hiszem, nem nagyon lehetne olyan gyereket találni, akit ne viselne meg valamilyen módon az, hogy 18 éven keresztül csak és kizárólag csoportban él.

Hová tegye a hároméves (vagy a 6, 10, 16 éves) az érzelmeit? Tudunk-e velük mit kezdeni? Amikor a 3 éves Julcsit a hétvégi eltávozásból (ami életfontosságú Julcsinak) visszahozza az édesanyja, és a gyerek érdekes módon nem akar visszajönni, minden felnőtt kétségbe van esve. A kislány „hisztizik”, a buszmegállóban a földre veti magát, nem akar elválni az anyjától, nem akar bemenni a csoportba. Kötődik az anyjához! -és ezt úgy fejezi ki, ahogy a háromévesek szokták, ám ekkor mindenki pszichológusért, pszichiáterért kiált. És mivel az anya pszichiátriai kezelés alatt áll, magától értetődik a feltételezés, sőt állítás: „hiszen volt kitől örökölnie”. Meglepően nagy a pszichiátriai kezelésben részesülő szülők (nagyobb részt anyák) aránya, és a fenti feltételezés minden alkalommal, a legkisebb nevelési, pedagógiai probléma, egy-egy kamaszkori feleselés vagy nehezen kezelhetőség esetén azonnal felmerül. Ki tudja felmérni, milyen kárt lehet okozni ennek az esetek nagyobb részében alap nélküli állításnak a gyerekek felé történő folyamatos verbális és non-verbális közlésével? A gyerekekben igen-igen nagy szorongás támad („tudom, hogy az anyám is beteg” – és tudják akkor is, ha nem beszélnek róla, vagy esetleg nem minden nap vágják a fejükhöz, hogy: „te is olyan leszel, mint az anyád”), ezzel nem tudnak mit kezdeni, kihez fordulni, és végül ez valóban hozzájárulhat egy folyamat beindításához.

Amikor a 3 éves Julcsi szó és „cirkusz” nélkül válik el az anyjától, mindenki boldog. Pedig lehet, hogy a baj most kezdődik. Az igazi baj. Vagy talán mégsem – mert amikor anyja rosszabb állapotában hetekig nem jelentkezik, Julcsi szomorú, nehezen hozzáférhető,

visszahúzódó, szőke kis fejét lehajtja, és nem néz az ember szemébe. Talán a dolog, a kapcsolat anyjával még helyrehozható. Talán. Talán fog még újra „hisztizni”, hogy nem akar visszajönni.

Mint ahogy „hisztizik” akkor is, amikor három köhintés (de lehet, hogy tíz) után felkerül a betegszobára. A hiszti teljesen jogos, hiszen most szakadt el a hétvégi együttlét után anyjától, kezdene „beszokni” a csoportba, talán a közérzete sem túl jó (mindehhez 3 éves!), erre elszakítják az éppen elfogadott óvónőtől, társaitól, az ágyától. Mit érthet a gyerek mindebből, és mit érezhet közben? Érdekel-e valakit? Persze érthető és elfogadható, hogy a társait is védeni kell a betegségtől, hogy nincs erre külön ember, szoba stb. De otthon egy anya mit csinál? Valószínűleg csak nagyon indokolt esetben viszi kórházba a gyereket, és a köhögős gyereket még a testvérei védelmében is ritkán távolítják el otthonról, ellenkezőleg, fokozott védelemben, ápolásban, buszgatásban részesítik. De az a gyerek a „miénk”. És Julcsi?

Mit tudunk kezdeni a tizenhat évesek agresszivitásával, indulataival? „Megölöm” – mondja az egyik nevelőre Feri. Megtanította-e valaha valaki, hogyan bánhat az indulataival? Ez a fenti mondat („megölöm”) elég sok „normális” ember szájából elhangzik, többnyire – szerencsére – mégis komoly következménye, ha az ember körül vannak emberek, társak, ha a gondjait meg tudja osztani, ha kapott jó szót (is) az életében – és minél több jó szót kapott, ez a kijelentés annál kevésbé realizálódik. De sajnos, mint a fenti esetben is, amikor a gyereket joggal küldik pszichológushoz, pszichiáterhez – a gyerekek igen nagymértékben ellenállnak, alig-alig hozzáférhetők, azt mondják maguknak, egymásnak és a nevelőknek: „Nem vagyok én bolond, hogy pszichológushoz menjek.” Ennek a nézetnek a kialakulásáért ki a felelős, és kinek kellene azért tennie, hogy ez ne így legyen?

Az ötéves Jóska boldogan jön, rajzol, rendkívül élénk fantáziával mesél, egy palotáról pl., aminek csak ablakai vannak, de az rengeteg. Kisbabakori fényképeit nézegeti, társaihoz hasonlóan rendkívüli érdeklődéssel, kitartással (vajon leül-e valaki vele mesélni neki saját magáról? Jóska csecsemőotthonból jött, mint majdnem az összes óvodástársa) – majd ezt mondja: „Szeretem magam, mert kisbaba voltam.” Hát igen, valakinek csak szeretnie kell őt is. (És ő még legalább magát szereti, ami persze szintén fontos.) Úgy látszik, az a tapasztalata, hogy a kisbabákat szeretni lehet. Édesanyjának 3 kisebb gyereke van, és egy VII. kerületi szükséglakásban lakik, de a (különböző apáktól származó) kisebb gyerekek még (a rövidesen várható kilakoltatásig) otthon vannak anyjukkal. Az anya tulajdonképpen Jóskát is hazavinné, de nincs egy négyzetcentiméternyi helye sem számára. Azért tesz egy-két bizonytalan lépést, bejön Jóskát meglátogatni, egyszer elviszi, majd mikor Jóska az otthoni körülményeket látva (és mellelleg anyjára, akit nagyon régen nem látott, nem emlékezve) nem akar többet menni, lemond a további kapcsolattartásról. Jóska a gyerekfelügyelőről álmodik éjjel és nappal, aki régebben a csoportban dolgozott, és aki nagyon szerette, és sokszor elvitte őt. Néha, ritkán, most is eljön és elviszi Jóskát/Jóska vele szeretne élni, de úgy látszik, ebbe a palotába, az ő palotájába nincs bejárat, nincs ajtó, „csak ablakai vannak”.

Az új gyermekvédelmi törvény értelmében anyagi okokból nem lehet gyerek állami gondozásban. Ez igen hasznos és fontos része a törvénynek. A lakás vajon anyagi ok-e? Ki fog lakást adni Jóska anyjának, aki soha egyedül lakást szerezni nem fog tudni, és a jelenlegi szükséglakásból is éppen most készülnek őt kilakoltatni? És az összes többi hajléktalan szülő lakásproblémájával mi lesz? (A hajléktalanságból következő, többnyire egyre nagyobb és megoldhatatlanabb problémákról nem is beszélve – persze erről is kellene beszélni valakinek, valakiknek.)

Nagyon úgy tűnik, hogy ha nincs olyan ember, akinek mi vagyunk (legalább gyerekkorunkban!) a legfontosabbak a világon, aki csak ránk figyel, az helyrehozhatatlan károkat okoz az emberben. Akkor soha nem lesz olyan ember, aki számunkra a legfontosabb a világon. Akkor csak tragédiák történhetnek, és igen könnyen realizálódhat a „megölöm”. Mint ahogy tragédiák történnek a 4 éves szöke, nagyon kedves Ádám fejében (és nyilván környezetében) is. Akkor a mentőautó lefejezett betegeket szállít (ő tudja, mire való a mentőautó), bár a „betegekre” még előbb-utóbb némi segédlettel visszakerül a fejük („a gonosz leszdedte a fejünket, de Karcsi bácsi megszerelte”), de a szobában véletlenül talált kést meglátva Ádám elég váratlan reakciót ad: „Felvágjam magam?” – kérdezi. A gyereket eléggé rendszeresen látogatja az anyja, aki hajléktalan és munkanélküli, és Ádámnak vannak emlékei, úgy látszik szörnyű emlékei az otthonba kerülése előtti időszakról is. Mi lesz vele és anyjával – akihez a gyerek kötődik –, ki fogja ezt a gyereket annyira szeretni, hogy a kést ne maga (vagy más) ellen a-karja fordítani, hogy Ádám mumusai (akikkel talán az óvodában ijesztgetik őt) olyan ajándékot hozó, kedves mumusok maradjanak, mint most.

Ki tudja átérezni azt, hogy egy gyerek milyen kiszolgáltatott? (És egy intézeti gyerek ezerszeresen az.) Amikor a nevelő (egy másik intézetben) úgy dönt (egyébként főnöki jóváhagyással), hogy a 12 éves Lacit három hónapon keresztül nem engedik el patronáló szüleihez (akik Lacit 14 éves nővérével együtt egy-egy hétvégére saját sok gyerekük mellett vendégül látják, foglalkoztatják, tanítják és szeretni próbálják), akik Laci számára az egyetlen igazi kapocs a külvilággal, és akik számára mértékadó emberek – a nevelő él a „hatalmával”, következetes és jó pedagógus, a büntetésből egyetlen napot sem enged el. Akkor sem, ha ez újabb heteket jelent Laci számára – hiszen a patronáló szülőknek is vannak elfoglaltságaik –, amikor nem mehet ki. (Ő csak tudja, mi jó a gyereknek, és különben is „már megmondtam”. Mindez azért, mert a gyerek elcsent valamit a közértből. Ami nyilván nagyon helytelen. De talán meg kellene nézni, hogy miért tette. A gyerekek valószínűleg hiányzik valami. A „következetes” büntetés, amitől a gyerek rendkívül agresszív és indulatos lesz, nem segít rajta. Sem az, hogy ennek következtében a gyerek – aki nem bűnöző! – hetekig, hónapokig nem kap egyetlen jó szót, személyre szóló odafigyelést sem.) Következetesség? Valóban fontos. De nézzük meg, mi van sokszor mögötte? Mint a fenti esetben is. Hatalomvágy? Csak azért is az lesz, amit én mondok? Kegyetlenség? Könyörtelenség? Merevség? Rugalmatlanság? Úgy gondolom, hogy mindez ott van. A gyerek érdeke, amire hivatkozunk, már régen nincs sehol. A mindenáron való következetesség helyett van egy jobb szó: szeretet.

Egyáltalán: mit jelent a gyermekvédelem? Kit védünk és kitől? Úgy gondolom, a fenti és hozzá hasonló nevelőktől mindenképpen meg kellene védenünk a gyerekeket. Megvédjük? Mi lesz Laciból néhány év múlva, aki egyelőre még minden igen keserves családi (pszichiátriai kezelés alatt álló mama, akire nem számíthat, apa alkoholista volt, meghalt, a két gyereket 3 és 5 éves korukig éhezették, verték), és gyermekotthoni tapasztalata ellenére tele van szeretettel, kedvességgel (a patronáló szülőknek és gyerekeknek minden alkalommal saját maga által készített vagy a zsebpénzéből vett ajándékokat visz), a világ iránti nyitottsággal, bizalommal, de tele van agresszivitással, szorongással, indulattal is. Tudja-e egyáltalán valaki, mi folyik az intézeti szobák (amelyek egyébként nagyon szépek, frissen átalakítottak, jól berendezettek) ajtajai mögött? A gyerekeknek a felnőttekkel szemben (de miért kell, hogy szemben legyenek?) többnyire nincsenek eszközeik. (Az új gyermekvédelmi törvényben az is nagyon jó, hogy a gyermekotthon ügyeibe a gyerekek, ill. képviselőik is beleszólhatnak. Jó lenne, ha ez

valóban működne is.) De vannak indulataik, fokozódó agresszív késztetéseik, taktikáik és előbb vagy utóbb (sajnos inkább előbb) kialakuló jellemkárosodásaik.

E sorok írójára (és írására) sok mindent lehet mondani. Lehet mondani, hogy naiv, gyakorlatlan, tapasztalatlan, még az is lehet, hogy bizonyos szempontból igazságtalan. Hogy szubjektív (ezt a címben vállalta is), hogy nagyon rövid időt töltött eddig a gyermekvédelemben (ami igaz – egy év rövid idő –, bár a szerzett keserves tapasztalatok szempontjából nagyon is hosszú). Egyet nem lehet mondani: hogy az itt leírtak nem igazak, nem hitelesek. A leírtak közvetlen tapasztalatból származnak, és mögöttük vannak saját (természetesen otthon nevelt) nyolc gyerekének és két gyermekotthoni patronált gyerekének nevelési tapasztalatai is.

Lehet, hogy az írás bizonyos szempontból igazságtalan. Tudom (én is találkoztam velük), hogy vannak nagyon jó nevelők is. Vannak, akik az életüket ezekért a gyerekekért élik. Igen, nyolctól hatig vagy nyolctól másnap reggel nyolcig. Aztán hazamennek. Mert nekik van hová. A gyerekeknek nincs. Nekik ez az otthonuk. Am még az is lehet, hogy a nevelő otthon is (a saját otthonában) értük él és dolgozik. Lehet. De nem mindegy, hogy ezt hogyan teszi. Ha nem tárjuk ki a karunkat (konkrétan és szimbolikusan is) a gyerekek felé, ha nem mutatunk nekik értelmes célokat és ezekhez vezető utakat, a gyerekek ettől a védelemtől tönkremennek. Akkor egyértelműen az írás elején említett „célok” felé mennek. Akkor sértett és sértő, végletesen és véglegesen önző, szeretetet adni és elfogadni nem tudó emberek lesznek. Akiknek a „mumusai” már nem fognak ajándékot hozni senkinek, és nem is lesz kinek.

Amikor az embernek gyerekei születnek, soha nem lehet biztos abban, hogy fel is fogja tudni nevelni őket. Erre soha senki nem kap biztosítékot. De azt mindnyájan tudjuk, hogy erre a gyermekotthoni, állami gondozotti nevelésre egyikünk sem szánná a gyermekét. Isten mentsen tőle! De a most állami gondozásban levő gyerekek is gyerekek. Valakinek, valakiknek a gyermekei. Mindnyájunk gyermekei. És nem tehetnek a felnőttek hibáiról, tévedéseiről, bűneiről. Sem a szüleikéről, sem a nevelőikéről.

Egyikünk sem mondhatja, hogy a gyermekvédelem őt nem érinti. Valamilyen formában mindenkit érint: ezek a gyerekek sok ezren, sok tízezren itt élnek és felnőttként is itt fognak élni közöttünk. Nem mindegy, hogy hogyan.

Azt mondják, hogy a gyerekek sok mindent kibírnak. Kibírják a szüleiket, nevelőiket, tanáraikat, sok-sok nevelési hibát, tévedéseket, félreértéseket, sok mindent, esetleg még a mai gyermekvédelem buktatóit is. (Amelyeket persze nagyon jó lenne minél előbb elsimítani. Hogy a gyerekeknek ne kibírniuk kelljen, hanem kiegyensúlyozottan, örömben tudjanak élni és felnőtté válni.) Nagyon sok mindent kibírnak, ha szeretjük őket.

Szeretjük őket?